

Dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til delvis oprensning af mose

26. november 2024

Københavns Kommune, Teknik- og Miljøforvaltningen, Vand og Natur meddeler hermed dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til delvis oprensning af beskyttet mose, som udgør magasindammen ved Frederiks Bastion, Refshalevej 28, 1432 København K. Matrikel 697b. Dispensationen er meddelt i medfør af naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2. Nærmere beskrivelse af det ansøgte fremgår af redegørelsen nedenfor samt i ansøgningen (bilag 1).

Sagsnummer
2023-0446497

Dokumentnummer
2023-0446497-41

Dispensationen er betinget af en række vilkår, der kan ses nedenfor.

Betingelser

Det er betingende for denne dispensation, at

1. Der af hensyn til dyre- og plantelivet i mosen maksimalt oprenses på 50 % af magasindammen. Alternativt kan der oprenses 70 % af mosens areal fordelt på to år, hvor der maksimalt oprenses 50 % ad gangen.
2. Der maksimalt oprenses ned til magasindammens oprindelige bundkote eller fast bund.
3. Der ikke laves nye tilløb og ikke ændres på eventuelle eksisterende til- og afløb til magasindammen.
4. At oprensningen af hensyn til dyre- og plantelivet i søen udføres inden for perioden november til februar.
5. Det forudsættes, at det ansøgte i øvrigt udføres som beskrevet i ansøgningsmaterialet.

Dispensationen må ikke udnyttes før klagefristens udløb - se nærmere i afsnittet om klagevejledning nedenfor. Hvis der bliver klaget over afgørelsen, kan dispensationen ikke udnyttes, før klagesagen er færdigbehandlet, medmindre Miljø- og Fødevarerklagenævnet konkret bestemmer andet, jf. naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7.

Dispensationen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er meddelt.

Dispensation vedrører alene naturbeskyttelseslovens § 3. Andre tilladelser efter anden lovgivning kan være nødvendige.

Bygge-, Parkerings- og
Miljømyndighed
Vand og Natur
Njalsgade 13
Postboks 380
2300 København S

EAN-nummer
5798009809452

Ansøgning

København Kommune, Teknik- og Miljøforvaltningen, Vand og Natur modtog 30. oktober 2023 ansøgning om dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 fra Opland Landskabsarkitekter ApS på vegne af Social- og Boligstyrelsen, Slots- og Kulturstyrelsen og Fonden Fristaden Christiania.

Det ansøgte omhandler oprensning af magasindammen beliggende ved Frederiks Bastion, Refshalevej 28, 1432 København K. Matrikel 697b.

Beliggenheden af mosen fremgår af ansøgningen (bilag 1).

Baggrund

Magasindammen og voldanlægget ved Frederiks Bastion er et fredet fortidsminde efter museumsloven, som oprindeligt har bestået af et åbent vandspejl. Af Slots- og Kulturstyrelsen ønskes det som fortidsminde opretholdt som synlig magasindam med et tydeligt voldprofil og opretholdelse af et åbent vandspejl (bilag 3).

Magasindammen er på grund af forsømt vedligehold i dag tilgroet med tagrør, pil og andre vedplanter, og der er på nuværende tidspunkt kun vandspejl på maksimum 10 % af vandfladen.

I henhold til aftaler om Christiania mellem staten og Fonden Fristaden Christiania er Fonden Fristaden Christiania forpligtet til at varetage drift og vedligeholdelse af den tidligere fæstningsvold omkring Stadsgraven, som er ejet af staten.

Der er i den forbindelse indgået aftale mellem Social- og Boligstyrelsen og Fonden om, at magasindammen ved Frederiks Bastion oprenses, så den fremstår med åbent vandspejl på ca. 70 % af overfladen (bilag 1).

Projektbeskrivelse

Der ansøges om oprensning af magasindammen, hvorved det åbne vandspejl øges fra de eksisterende 10 % af det nuværende moseareal til 70 % af arealet, hvilket kan ses af bilag 1.

Oprensningen vil tage udgangspunkt i de tagrørsdominerede arealer, og de arealer med krat af pil og andet, der skygger for sydvendte brinker, vil blive fjernet. Pilekrat nord og øst for magasindammen får lov at blive stående.

For at sikre adgang til mosen ved oprensningen, skal der ryddes krat og træer, som beskrevet i bilag 2. Denne bevoksning ligger uden for mosen og er ikke omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Efter oprensningen vil plejen af området overgå til Gartnergruppen på Christiania efter en plejeplan, der tilgodeser den biologiske mangfoldighed bedst muligt. Der vil dermed være fokus på for fremtiden ikke at lade fortidsmindet gro til igen i samme omfang.

Besigtigelser

Magasindammen har tidligere været registreret som § 3-beskyttet sø. I sommeren 2023 blev Københavns Kommune opmærksom på, at magasindammen ud fra luftfotos synede tilgroet. Der blev derfor afholdt besigtigelse af kommunen d. 28. juni 2023, hvorefter det blev vurderet, at søen var så tilgroet og havde så lille vandspejl, at den havde karakter af naturtypen mose. Herefter blev den derfor omregistreret fra sø til § 3-beskyttet mose.

Københavns Kommune har i forbindelse med nærværende ansøgning om oprensning besigtiget mosen den 24. maj 2024 med henblik på at vurdere den nuværende naturtilstand. Ud fra besigtigelsen vurderede kommunen, at mosen var næringsbelastet og kraftig tilgroet i primært tagrør, pil, bredbladet dunhammer og bittersød natskygge. Der var kun få forekomster af mere værdifulde arter, såsom gul iris, smalbladet mangeløv. Der blev fundet sylt-star et enkelt sted på brinken ned til mosen. Der var mindre områder med åbent vandspejl uden særlig søbundsvegetation, som i sig selv ikke udgjorde store nok vandsamlinger til at blive betragtet som naturtypen sø. Der er ikke dannet tørvelag. Der blev observeret en vandsalamander af ukendt art, hvilket behandles yderligere i afgørelsens væsentlighedsvurdering.

Ud fra de besigtigede forhold er mosens estimerede naturtilstand dårlig.

Andre kilder om områdets biologi og historik

Ansøger har fået udarbejdet en rapport om de eksisterende naturværdier (bilag 1), hvori det ligeledes vurderes, at mosen er kraftigt næringspåvirket og tilgroet med pil.

Derudover ses det af luftfotos (bilag 4), at magasindammen over en lang årrække har været tilgroet. Allerede i 1945 ses der synlig vegetation ude i magasindammen, som i årene efter tager til. I 1954 er store dele af magasindammens dækket af vegetation. I 1973 er hele Magasindammen groet til, formentlig i tagrør eller dunhammer.

Ansøger oplyser, at nogle af bjørnekloens beboere har i en årrække sørget for at holde vandspejlet frit ud for deres huse. Dette fremgår blandt andet på luftfoto fra 2005 (bilag 4). Udover dette indgreb er der ikke kendskab til løbende vedligehold af det åbne vandspejl ved oprensning, nedskæring af vegetation eller lignende.

Det skal tages i betragtning, at det udelukkende ud fra luftfotos ikke er muligt at vurdere andelen af åben vandflade gennem tiden, idet trækroneerne kan skygge for områder med åbent vandspejl. Det kan dog konkluderes, at et eventuelt åbent vandspejl har været meget begrænset. Nuværende tilstand ses af luftfoto fra 2024 (bilag 4), som viser den tilgroede mose med en åben vandflade på maksimum 10 % af arealet.

I 2008 blev magasindammene på hhv. Carls Bastion og Frederiks Bastion første gang registreret som omfattet af naturbeskyttelseslovens

§ 3 i rapporten "Fredede og beskyttede områder i København – Opdatering 2008" udarbejdet af Økonomiforvaltningen, Københavns Kommune, Center for Byudvikling. Her blev de to magasindamme omtalt som delvist tilgroet med rørskov og andre moseplanter.

I juni 2009 blev der udført biologiske undersøgelser i flere områder i København, herunder de to magasindamme. Den resulterende rapport er DMU's rapport nr. 829 "Naturkvalitetsanalyser i bynaturen" udgivet i 2011. Her blev de to bastioners vådområder karakteriseret som moseområder med 10-25 % kronedække.

I 2012 blev magasindammene registreret i Danmarks Miljøportal som beskyttede søer efter naturbeskyttelseslovens § 3. Det er uvist, om der blev udført besigtigelse i forbindelse med registreringen, og derfor er begrundelsen for vurderingen af naturtypen sø ukendt.

Det vurderes ud fra ovenstående oplysninger om magasindammen ved Frederiks Bastion, at arealet igennem flere årtier har været at karakterisere som mose. Udpegningen som sø har derfor været misvisende længe før omregistreringen til mose i 2023.

Lovgivning

Det følger af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, at der ikke må foretages ændringer i tilstanden af moser og lignende, når disse er større end 2500 m² i sammenhængende areal. Naturtypen "moser og lignende" er iht. retspraksis og Miljøstyrelsens vejledning udyrkede eller ekstensivt udnyttede områder præget af en ferskvandspåvirket naturlig eller overvejende naturlig vegetation, som er knyttet til gennemsnitligt høj vandstand. Der kan være tørvedannelse, men det er ikke et nødvendigt kriterium.

Mosen i magasindammen ved Frederiks Bastion udgør et areal på omtrent 5000 m², har fugtig og blød bund året rundt og er domineret af arter tilknyttet gennemsnitlig høj vandstand. Magasindammen vurderes derfor at være omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2.

Efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2, kan der i særlige tilfælde meddeles dispensation fra § 3's forbud mod tilstandsændring.

Ifølge lovbemærkningerne til naturbeskyttelsesloven skal der foreligge særlige omstændigheder, før der kan meddeles dispensation til foranstaltninger, der ændrer tilstanden i de beskyttede naturtyper. Reglerne er udtryk for en generel samfundsmæssig interesse i, at de beskyttede naturtyper opretholdes som sådanne. Det er ikke nok, at der er påvist en væsentlig jordbrugs- eller anden økonomisk eller rekreativ interesse i, at et indgreb finder sted. Der må, for at et indgreb i områdets tilstand eventuelt kan accepteres, tillige være tale om et område, som ud fra naturbeskyttelsehensyn vurderes som uden særlig interesse, eller om et indgreb, der i sig selv ikke skønnes at medføre nogen afgørende forrykning af tilstanden i området. Derudover forudsættes det, at en dispensation ikke vil skabe en uheldig og uønsket præcedens for den fremtidige administration af § 3-beskyttelsen i området.

Før der gives dispensation fra naturbeskyttelseslovens bestemmelser om beskyttede naturtyper, skal der ifølge habitatbekendtgørelsens § 6 jf. § 7 foretages en vurdering af, om det ansøgte i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt.

Jf. habitatbekendtgørelsens § 10 stk. 1 nr. 1. kan der endvidere ikke gives dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3, hvis det ansøgte kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyre- og plantearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV.

Begrundelse for tilladelsen

Københavns Kommune har i sin behandling af sagen lagt vægt på den samfundsmæssige interesse, der ligger i at genoprette det beskyttede fortidsminde. Ligeledes lægges vægt på, at der er tale om en genopretning af en tidligere naturtilstand, som vil have en naturforbedrende funktion for det tilbageværende moseområde, der på nuværende tidspunkt er i dårlig tilstand.

Det ansøgte indebærer en væsentlig samfundsmæssig interesse i at fastholde og genskabe det beskyttede fortidsminde. Jævnfør Museumslovens formålsparagraf § 1 er formålet med loven blandt andet at sikre kulturarv og naturarv i Danmark. Endvidere er det i henhold til Kulturarvsstyrelsens "Vejledning om pleje af fredede fortidsminder" af 2009 målet med fortidsmindepleje at minimere - eller så vidt muligt undgå - at fortidsminder eller dele af dem forsvinder. Interessen er ikke af jordbrugs- eller anden økonomisk eller rekreativ interesse.

Ansøgte projekt består i omdannelse af dele af mosen til sø, idet der oprenses materiale med den hensigt at genskabe et åbent vandspejl. Der er derfor tale om omdannelse fra en naturtype til en anden. I henhold til Miljøstyrelsens vejledning og gældende praksis, kan der opnås dispensation til sådanne omdannelser, hvis projektet har en naturforbedrende funktion, og hvis den nye sø ikke optræder som fremmedelement i den eksisterende beskyttede naturtype (NKN-131-00199).

Mosen i magasindammen er af lav naturværdi, især på grund af en stor næringsbelastning. Den ansøgte oprensning vil medføre fjernelse af næring fra området, hvilket vil gavne det tilbageblivende moseområde. Derudover vil udvidelse af det nuværende vandspejl sikre bedre vilkår for det hertil knyttede dyreliv, herunder padder. Den resulterende sø ved oprensningen og udvidelse af det nuværende vandspejl vurderes at optræde som et naturligt element i en våd mose, som netop er opstået som resultat af tilgroning af den tidligere dam.

En oprensning af 70 % af en mose vil påvirke livet i mosen, uagtet de på længere sigt naturmæssige gevinster. For at skåne dyre- og plantelivet i mosen og sikre artspuljens overlevelse efter indgrebet er indeværende dispensation begrænset til oprensning af 50 % af den beskyttede moses

areal. Alternativt kan der oprenses 70 % af mosens areal fordelt på to år, hvor der maksimalt oprenses 50 % ad gangen.

Københavns Kommune vurderer dermed, at der ikke vil gå værdifuld natur eller arter tabt ved oprensning af dammen. Derimod vil oprensningen styrke områdets biologiske mangfoldighed og modvirke yderligere tilgroning af mosen.

I 2010 blev der af Københavns Kommune givet lovliggørende dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til en lignende oprensning af magasindammen ved Carls Bastion, beliggende lige syd for det ansøgte. Her blev givet dispensation til oprensning af 50 % af magasindammen ud fra en vurdering af, at den udførte oprensning udgjorde en relevant naturpleje. En dispensation i nærværende sag vil derfor være i tråd med kommunens hidtidige praksis.

På denne baggrund vurderes der at være tale om et særligt tilfælde, som ikke danner en uheldig præcedens og som har en samfundsmæssig interesse og et naturforbedrende sigte. Forudsætningerne for at dispensere fra naturbeskyttelsesloven § 3, jf. § 65, stk. 2, vurderes dermed at være til stede.

Væsentlighedsvurdering for Natura 2000

Magasindammen ved Frederiks Bastion er ikke udpeget som Natura 2000-område. De nærmeste Natura 2000-områder er N143 Vestamager og havet syd for ca. 6 km syd for magasindammen og N142 Saltholm og omliggende hav ca. 6 km øst for magasindammen. Magasindammen vurderes ikke at være af afgørende betydning for nogen af de fugle, der står på udpegningsgrundlaget i nærliggende Natura 2000-områder. På grund af den store afstand samt magasindammens og projektets karakter forventes ansøgte oprensning ikke at kunne påvirke Natura 2000-områderne væsentligt, jf. habitatbekendtgørelsens § 10.

Væsentlighedsvurdering for bilag IV-arter

Padde

Der blev ved Københavns Kommunes besigtigelse d. 25. maj 2024 observeret en vandsalamander, som kommunen har vurderet må være lille vandsalamander og ikke bilag IV-arten stor vandsalamander. Eksemplaret var lille og mørkt og blev set på afstand. Lille vandsalamander er en almindelig vidt udbredt art, hvorimod stor vandsalamander er langt mere sjælden.

Af Miljøstyrelsens håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag iv fremgår det, at der maksimalt er set spredning af stor vandsalamander i op til 800 m afstand fra det oprindelige ynglested. De nærmeste observationer af stor vandsalamander er på Amager Fælled og i Utterslev Mose hhv. 2,5 km og 8 km fra magasindammen. Mellem denne og de to forekomster er der yderligere betydelige

spredningsbarrierer i form af befæstet by og trafikerede veje. Spredning fra de kendte levesteder må derfor anses for at være usandsynlig.

Stor vandsalamander har desuden store krav til sit levested. Ifølge håndbogen om bilag IV-arter kan der være stor vandsalamander i vandhuller under tilgroning, men der skal være sol på næsten hele vandfladen for, at bestanden kan klare sig på længere sigt. Det optimale er, at der er skygge på under 10 % af vandfladen, mens mængden af larver er faldet betydeligt, når skyggen er over 20 %. I magasindammen er stort set hele den tilbageværende vandflade skygget og må antages at have været det i en længere årrække, vurderet ud fra luftfotos og den store tilgroning med pil. Derfor vurderes magasindammen ikke at være et egnet habitat for stor vandsalamander, hvorimod lille vandsalamander i højere grad kan klare sig under skyggede forhold.

Københavns Kommune lægger derfor til grund, at der var tale om et eksemplar af lille vandsalamander, som ikke er en bilag IV-art.

Magasindammen ved Frederiks Bastion vurderes ikke i sin nuværende tilstand at være et egnet habitat for nogle af de paddearter, der står på habitatdirektivets bilag IV, jf. habitatbekendtgørelsens § 10. Der er desuden ikke kendskab til andre bilag IV-paddearter i magasindammen eller det nærliggende område.

Flagermus

Der er private observationer af flagermus i nærheden af det berørte område. Københavns Kommune har fået udført flagermusundersøgelser i den sydligste del af Christianshavns Vold to gange i 2015 og 2019, hvor der begge gange blev registreret yngle- eller rastesteder for flagermus i nogle af træerne. Der er derfor en kendt bestand af flagermus i nærområdet.

I forbindelse med adgang til mosen til oprensningen skal der ryddes krat og fældes yngre træer som beskrevet i bilag 2. De berørte træer er besigtiget med henblik på vurdering af deres egnethed som habitater for flagermus. Besigtigelsen blev udført i September 2024 af ansøgers rådgiver Opland Landskabsarkitekter Aps. Ved besigtigelsen er der ikke fundet sprækker, hulheder, løs bark eller andre egnede strukturer iblandt de berørte træer.

Kommunen vurderer på denne baggrund, at projektet ikke vil have negativ påvirkning på flagermus eller deres yngle- og rastesteder.

Generelt

På ovenstående baggrund vurderes den ansøgte oprensning ikke at kunne påvirke levesteder for de arter, der står på habitatdirektivets bilag IV, jf. habitatbekendtgørelsens § 10.

Klagevejledning

Afgørelsen kan af de klageberettigede, jf. lovens § 78 stk. 1 påklages til Miljø- og Fødevarerklagenævnet inden 4 uger efter den er meddelt. De klageberettigede er jf. § 86:

- 1) adressaten for afgørelsen,
- 2) ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- 3) offentlige myndigheder,
- 4) en berørt nationalparkfond oprettet efter lov om nationalparker,
- 5) lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- 6) landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- 7) landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Eventuel klage indsendes via Klageportalen, som findes via dette link. Teknik- og Miljøforvaltningen får automatisk besked om at der er indgået en klage.

Rettidig klage har opsættende virkning, hvilket indebærer, at tilladelsen, i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87 stk. 7, ikke må udnyttes, medmindre Miljø- og Fødevarerklagenævnet bestemmer andet. Hvis Teknik og Miljøforvaltningen modtager orientering om en klage, vil ansøger blive orienteret nærmere herom.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevarerklagenævnets behandling af klagen, at klageberettigede indbetaler et gebyr til Miljø- og Fødevarerklagenævnet (900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for andre). Yderligere vejledning om gebyrordningen kan findes på Miljø- og Fødevarerklagenævnets hjemmeside via dette link.

Dispensationen må ikke udnyttes før udløbet af klagefristen. Såfremt der klages rettidigt over tilladelsen, må denne ikke udnyttes, før Miljø- og Fødevarerklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Ansøger kan indbringe afgørelsen for domstolene. Det skal ske inden 6 måneder fra afgørelsens modtagelse.

Dispensationen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år fra i dag.

Andre tilladelser

Kommunens dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 fritager ikke ansøger fra at skulle indhente tilladelse til forhold, som reguleres af anden lovgivning.

Med venlig hilsen

Maja Frostholt Mogensen
Natursagsbehandler

Bilag

Bilag 1 Ansøgning med bilag

Bilag 2 Rydning og flagermus

Bilag 3 Historik og plejepligt

Bilag 4 Luftfotos